

Ks. JANUSZ WILK

PAWŁOWA REKOMENDACJA TYMOTEUSZA
W FLP 2,19–24

List do Filipian, nazwany niegdyś „perłą” w *Corpus Paulinum*¹, odzwierciedla troskę Apostoła Pawła o pierwszą wspólnotę chrześcijańską, którą podczas drugiej wyprawy misyjnej założył na kontynencie europejskim (zob. Dz 16,6–40). Św. Pawła i chrześcijan w Filippi łączyła szczególna więź, której fundamentem była głęboka wiara w Jezusa Chrystusa. To im okazuje nadzwyczaj wiele serca – *cor ad cor loquitur* (zob. Flp 1,7); wobec nich się otwiera i dzieli się swoimi przeżyciami (zob. Flp 1,12–26; 3,13–16); podkreśla uczucia, jakie żywi wobec nich (zob. Flp 4,1); akceptuje finansowe wsparcie, udzielane mu przez chrześcijan w Filippi (zob. Flp 2,25; 4,10–20), chociaż nie zgadza się na nie od innych wspólnot (zob. np. 1 Kor 4,12; 9,12–15; 2 Kor 11,7–9; 1 Tes 2,9; 2 Tes 3,7–9). W żadnym z listów Apostoł Narodów tak wyraźnie i tak mocno nie podkreślał wspólnoty w Chrystusie, tworzonej przez Filipian, siebie i swoich współpracowników².

Jednym z najwierniejszych współpracowników Pawła był Tymoteusz, który przy jego boku pojawił się na początku drugiej wyprawy misyjnej (zob. Dz 16,1–3). Odtąd będzie nazywał go μου τέκνον αγαπητόν („moim dzieckiem umiłowanym” – 1 Kor 4,17); γνήσιον τέκνον ἐν πίστει („prawowite dziecko w wierze” –

¹ Por. J. HOLZNER. *Paulus. Sein Leben und seine Briefe in religionsgeschichtlichem Zusammenhang dargestellt*. Freiburg im Breisgau 1940 s. 439.

² Por. szerzej: J. WILK. „Teologia kontaktu” na podstawie Listu św. Pawła do Filipian i Dziejów Apostolskich 16. Katowice 2006 (*Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego*. 31) s. 162–172.

1 Tm 1,2); ἀγαπητόν τέκνον („umiłowane dziecko” – 2 Tm 1,2), a równocześnie będzie dla niego jak ἀδελφός („brat” – 2 Kor 1,1; 1 Tes 3,2; Kol 1,1; Flm 1). Tymoteusz, to również wytrawny διακονέω („pomocnik”, dosł. „usługiwać”, „pomagać” – Dz 19,22) i συνεργός („współpracownik” – Rz 16,21; 1 Tes 3,2) Apostoła Narodów, całkowicie dyspozycyjny wobec pracy misyjnej. Otwartość i gorliwość Tymoteusza na głoszenie Ewangelii oraz troska o wspólnoty chrześcijańskie spowodowały, że Paweł mógł pozostawiać go w zakładanych wspólnotach (zob. Dz 17,14; 1 Tm 1,3) lub wysyłać go do nich ze specjalnym zadaniem (zob. 1 Tes 3,1–2)³. Jednym z przykładów tego rodzaju zadania jest misja, która została powierzona Tymoteuszowi wobec chrześcijan w Filipii. Apostoł wyjaśnił ją w Flp 2,19–24. Na szczególną uwagę zasługuje jednakże rekomendacja, jaką Tymoteusz otrzymał od Pawła, gdyż wyraża ona osobowość i zaangażowanie tego młodego człowieka, który stał się „pełnoprawnym zastępcą samego Apostoła”⁴. Rekomendacja ta jest przedmiotem niniejszego studium.

1. KONTEKST WYPOWIEDZI

Informacja dotycząca misji Tymoteusza (zob. Flp 2,19–24), wraz z następującym po niej wyjaśnieniem dotyczącym powrotu Epafrodyta do Filipii (zob. Flp 2,25–30), przerywa szereg wskazówek i zachęt, które Apostoł skierował do wspólnoty (zob. Flp 1,27–2,18). Tego rodzaju sytuacja literacka może wskazywać, że tekst ten stanowi odrębny list skierowany do chrześcijan w Filipii, który kończyłby się na Flp 3,1a. Jednakże sekcja Flp 2,19–30 może być również retorycznym *digressio*, które wcale nie musi oznaczać braku literackiej i teologicznej jedności listu⁵.

Wypowiedź Flp 2,19–24 została zawarta w większej sekcji (1,12–3,1a), której celem jest przesłanie wspólnocie informacji dotyczących sytuacji Pawła (1,12–26) oraz przekazanie parenez związanych z kwestią jedności i wytrwałości (1,27–30), pokory i bezinteresowności (2,1–11) oraz posłuszeństwa i świadectwa (2,12–18). Wersy następujące po słowach odnoszących się do Tymoteusza są integralną częścią mikrosekcji (2,19–30) i dotyczą posłannictwa Epafrodyta (2,25–30). Cała część listu (1,12–3,1a) otrzymuje podsumowanie w 3,1a.

³ Zob. także: K. ROMANIUK. *Uczniowie i współpracownicy Pawła*. Warszawa 1993 s. 141–165; S. GAROFALO. *Timoteo: il discepolo che Paolo amava*. Roma 1965 s. 3–31.

⁴ A. JANKOWSKI. *Listy więzienne świętego Pawła. Do Filipian – do Kolosan – do Filemona – do Efezjan. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*. Poznań 1962 (*Pismo Święte Nowego Testamentu*. 8) s. 130.

⁵ Analizę hipotez dotyczących liczby listów przesłanych przez Pawła do Filipian oraz argumenty przemawiające za integralnością Listu do Filipian zob. np.: J. FLIS. *List do Filipian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*. Częstochowa 2011 (*Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament*. 11) s. 56–59; A. PITTA. *Lettera ai Filippesi. Nuova versione, introduzione e commento*. Milano 2010 (*I Libri Biblici. Nuovo Testamento*. 11) s. 15–18.

Pod względem tematycznym rekomendacja Tymoteusza (Flp 2,19–24, zwłaszcza w. 20–22), jest częścią Pawłowej odpowiedzi na sygnały dochodzące do niego od wspólnoty w Filipii. Na pojawiające się tendencje do egoizmu i zajmowania się wyłącznie własnymi sprawami (τὰ ἑαυτῶν – 2,4) oraz niedostrzeganie spraw drugich (τὰ ἑτέρων – 2,4), Apostoł stara się odpowiedzieć przez hymn o uniżeniu (kenozie) Chrystusa (zob. Flp 2,5–11); przykład własnego życia (zob. Flp 2,17–18) oraz przykład życia Tymoteusza, który całkowicie oddał się służbie Ewangelii (ἐδοῦλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον – 2,22) i sprawom drugich (τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει – 2,20) bardziej niż własnym.

Na powiązanie 2,19–24 z wcześniejszymi w. 17–18 wskazuje spójnik δέ („zaś”, „natomiast”), który oprócz funkcji przeciwstawiania całego zdania lub członu zdania, służy również do zaznaczania przejścia do innej myśli, bez wyraźnej intencji przeciwstawienia jej poprzedniej⁶.

2. STRUKTURA FLp 2,19–24

Flp 2,19–24 jest sześciowersowym tekstem, tworzącym z następnymi sześcioma wersami (dotyczącymi Epafrodyta) układ symetryczny⁷:

I	Flp 2,19–24	Misja Tymoteusza oraz pochwała jego osoby
A	2,19	Pierwsza zapowiedź: bliskie wysłanie Tymoteusza do Filipian
B	2,20–22	Pochwała Tymoteusza
A'	2,23–24	Druga zapowiedź: zapowiedź przybycia Pawła
II	Flp 2,25–30	Misja Epafrodyta oraz pochwała wraz z obroną jego osoby
A	2,25	Pierwsza zapowiedź: wysłanie Epafrodyta do Filipian oraz pochwała jego osoby i służby
B	2,26–27	Wyjaśnienie przyczyn odesłania Epafrodyta
A'	2,28–30	Druga zapowiedź: wysłanie Epafrodyta i umotywowanie wezwania do przyjęcia go z szacunkiem

⁶ Por. R. POPOWSKI. *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych* (dalej: WSGPNT). Warszawa 1995² (*Prymasowska Seria Biblijna*. 3) s. 118–119; M. SILVA. *Philippians*. Grand Rapids 2005² (*Baker Exegetical Commentary on the New Testament*) s. 136.

⁷ Por. R. FABRIS. *Lettera ai Filippesi. Lettera a Filemone. Introduzione – versione – commento*. Bologna 2001 (*Scritti delle origini cristiane*. 11) s. 164.

Symetria ta została zachowana nie tylko przez ramowy układ treści (A–B–A'), w którym dwie zapowiedzi podróży scalają sekcję, ale i przez analogiczne słownictwo (πέμπω – „posyłać”, „wysyłać” – w. 19.23.25.28; ἐν κυρίῳ – „w Panu” – w. 19.24.29) oraz przez podkreślenie wzajemnej współpracy (odnośnie do Tymoteusza – w. 22: σὺν ἐμοὶ ἐδοῦλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον – „razem ze mną służył Ewangelii”; odnośnie do Epafrodyty – w. 25: συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου – „współpracownika i współbojownika mego”).

W sekcji Flp 2,19–24 symetrię koncentryczną posiadają w. 20.21.22, tworząc równocześnie obraz relacji pomiędzy Pawłem, Tymoteuszem a wspólnotą chrześcijan w Filipi⁸:

	Wers	Paweł		Tymoteusz		Filipianie
A	20a	X	>	X		
B	20b			X	>	X
C	21	Pawłowy osąd niedotyczący Tymoteusza, wskazujący na brak relacji, postawę egocentryzmu, odrzucenie Chrystusa Jezusa – różne interpretacje szczegółowe ⁹				
B'	22a			X	<	X
A'	22b	X	<	X		

> < – kierunek relacji

Początek relacji to więź Pawła i Tymoteusza (A). Apostoł podkreślił ją przez wskazanie na zalety Tymoteusza. Następnie została zaakcentowana relacja Tymoteusz – Filipianie (B), w której wskazano na troskę Tymoteusza o wspólnotę. W centrum obrazu relacji (C) znalazła się postawa, która przez egoizm kontrastuje z wersami sąsiadującymi. Po jej parenetycznym wyostrzeniu autor powraca do zagadnienia wzajemnych relacji. Rozpoczyna od doświadczenia Filipian, dotyczącego pozytywnej działalności Tymoteusza (B'), aby ponownie odnieść się do relacji Tymoteusz – Paweł (A'). Każda z tych relacji wskazuje na pozytywną więź pomiędzy poszczególnymi stronami. Jej fundamentem jest Jezus Chrystus. Odsunięcie Chrystusa z pierwszego miejsca w życiowej hierarchii powoduje kształtowanie postawy egocentrycznej (C).

⁸ Zob. także: P. WICK, *Der Philipperbrief. Der formale Aufbau des Briefs als Schlüssel zum Verständnis seines Inhalts*. Stuttgart–Berlin–Köln 1994 (*Beiträge zur Wissenschaft vom Alten und Neuen Testament*. 135) s. 124; WILK, „Teologia kontaktu”, s. 110.

⁹ Zob. Analiza szczegółowa w. 21.

2. ANALIZA SZCZEGÓŁOWA

w 19:

Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα καὶ γὰρ εὐψυχῶ γινούς τὰ περὶ ὑμῶν.

Mam natomiast nadzieję w Panu Jezusie, że wkrótce wyśle do was Tymoteusza, abym był spokojniejszy, dowiedziawszy się, co u was.

Apostoł Paweł, na skutek czynników zewnętrznych (uwięzienie), jest zmuszony pozostawać z dala od Kościoła w Filipi (zob. Flp 2,12). Stan ten może się zmienić na korzyść Pawła, dlatego też rozpoczynając sekcję Flp 2,19–24, inicjuje ją czasownikiem ἐλπίζω („mieć nadzieję”, „spodziewać się”). Źródłem tej nadziei nie są jego własne przewidywania lub ludzkie wsparcie (wpływy), ale trwanie ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ („w Panu Jezusie”). Formuła ta, w Liście do Filipian występująca dziewięciokrotnie (1,14; 2,19.24.29; 3,1; 4,1.2.4.10), podobnie jak formuła ἐν Χριστῷ („w Chrystusie” – Flp 1,1.13.26; 2,1.5; 3,3.14; 4,7.19.21) akcentuje życie chrześcijanina zjednoczonego z Chrystusem przez wiarę i chrzest oraz jego eklezjologiczną istotę¹⁰. Od czasu wydarzenia pod Damazkiem (zob. Dz 9,1–19; 22,3–21; 26,12–19) dla Pawła Chrystus stał się całym życiem (zob. Flp 1,21). Wszystko, co zamierzał i czynił, wynikało z jego głębokiej relacji wobec Jezusa Chrystusa. Także własne plany zawsze układał w odniesieniu do swego Pana – Chrystusa (zob. 1 Kor 4,19; 16,7).

Przez przysłówkę ταχέως Apostoł wyraża pilność zamierzonego działania. W analizowanym tekście, podobnie jak w w. 24, jego znaczenie („szybko”, „prędko”, „zaraz”) należy poszerzyć o formułę „tak szybko, jak będzie to tylko możliwe”, a będzie to możliwe wtedy, gdy wyjaśni się kwestia uwięzienia i będzie mógł przesłać przez Tymoteusza konkretne wiadomości dla Filipian (zob. w. 23).

Druga część wersu (ἵνα καὶ γὰρ εὐψυχῶ γινούς τὰ περὶ ὑμῶν) podaje powód planowanego wysłania Tymoteusza. Główny cel jego misji – w porównaniu z zadaniami, jakie Apostoł powierzał swoim współpracownikom – jest raczej nietypowy, gdyż zazwyczaj wysłanie posła do któregoś z lokalnych Kościołów wiązało się z doprowadzeniem jakiegoś dzieła do końca bądź zaradzeniem pojawiającym się we wspólnocie trudnościami (zob. np. 1 Kor 4,17; 2 Kor 8,16–24; 1 Tes 3,2–3)

¹⁰ Por. FLIS. *List do Filipian*. s. 169–177 (Ekskurs 2: *W Chrystusie*), s. 428–435 (Ekskurs 3: *W Panu*). Różnica pomiędzy tymi zwrotami dotyczyłaby aspektu relacji z Bogiem. Formuła ἐν κυρίῳ wskazywałaby na historiozbawcze działanie Boga wobec człowieka, a formuła ἐν Χριστῷ na nową formę relacji pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Zob. także: F. NEUGEBAUER. *In Christus: Eine Untersuchung zum paulinischen Glaubensverständnis*. Göttingen 1961 s. 148; M. BOUTTIER. *En Christ. Étude d'exégèse et de théologie pauliniennes*. Paris 1962 s. 55; J. STĘPIEŃ. *Teologia świętego Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*. Warszawa 1979 s. 256–259; J. D. G. DUNN. *La teologia dell'apostolo Paolo*. Brescia 1999 (*Introduzione allo studio della Bibbia. Supplementi* 5) s. 395–400; U. SCHNELLE. *Paulus. Leben und Denken*. Berlin–New York 2003 s. 548.

czy też poinformowaniem społeczności chrześcijan o sprawach Apostoła i jego towarzyszy oraz ich pokrzepieniem (zob. Ef 6,21–22; Kol 4,7–9). Natomiast w przypadku Flp 2,19, zasadniczym celem misji Tymoteusza są nie tyle sprawy samych Filipian, co Pawła, który pragnie otrzymać jak najlepsze wiadomości od pierwszego Kościoła, który założył na kontynencie europejskim. Oczywiście, sam fakt planowanego wysłania Tymoteusza do Filippi świadczy przede wszystkim o trosce o ten Kościół, a nie o potrzebie zaspokojenia ciekawości Pawła. Delegat ma również przekazać zatroskaney o Apostoła wspólnocie wiadomości dotyczące jego aktualnej sytuacji (w. 23). I jak Filipianie ucieszą się z dobrych wiadomości o Pawle, przekazanych przez Tymoteusza, tak Paweł pragnie uradować się z dobrych wieści, płynących do niego z Filippi przez posługę Tymoteusza. Na dwukierunkowość przekazu „dobrych informacji” wskazuje wyrażenie ἵνα κἀγὼ („aby i ja”)¹¹. Dla Pawła dobrymi nowinami mogły być te, które odzwierciedlały postawę chrześcijan, opisaną w Flp 1,27:

Tylko postępujcie w sposób godny Chrystusowej Ewangelii, abym – czy to przybędę i ujrzę was, czy też nie przybędę – mógł usłyszeć o was, że trwacie w jednym duchu i wspólnie walczyacie o wiarę w Ewangelię.

Apostoł Narodów spodziewał się, że wiadomości, które otrzyma dzięki misji Tymoteusza uspokoją jego zatroskanie o ten Kościół i tym samym sprawią mu radość. Stan, którego spodziewał się Paweł, został wyrażony przez czasownik εὐψυχέω („być dobrej myśli” – *hapax legomenon* całej Biblii, łącznie z LXX!). Leksem ten znany jest w literaturze pozabiblijnej, gdzie był zapisywany zarówno w księgach (zwojach), listach, jak i nagrobnych inskrypcjach, aby wyrazić pociechę lub współczucie¹². Właśnie tej pociechy oraz wynikających z niej umocnienia i radości oczekiwał Apostoł od chrześcijan w Filippi, gdy zostaną mu dostarczone informacje o tym, co dzieje się u nich (γινούσ τὰ περὶ ὑμῶν – dosł. „poznawszy (te) [rzeczy, sprawy] około was”)¹³.

w. 20:

οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσοψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει

Nie mam bowiem nikogo, kto by tak zgadzał się ze mną i prawdziwie zatroszczył się o wasze sprawy, jak on.

¹¹ Termin κἀγὼ stanowi kompilację spójnika καί („i”) oraz zaimka osobowego ἐγὼ („ja”). Zob. np. Mt 2,8; 10,32.33; Łk 2,48.

¹² Por. εὐψυχέω. W: W. BAUER, K. ALAND, B. ALAND. *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur* (dalej: BAUER). Berlin–New York 1988⁶ kol. 666; C. SPICQ. *Notes de Lexicographie néo-testamentaire*. T. 1. Fribourg–Suisse–Göttingen 1978 s. 337–338 (*Orbis biblicus et orientalis*. 22/1).

¹³ W NT wyrażenie τὰ περὶ ὑμῶν występuje tylko trzykrotnie i to wyłącznie w Liście do Filipian: 1,27; 2,19.20.

Paweł, rozpoczynając rekomendację osoby Tymoteusza, jakby zakładał (lub wiedział?), że jego misja przez Filipian może nie zostać pozytywnie odebrana. Prawdopodobnie Tymoteusz nie odegrał znaczącej roli w założeniu tego Kościoła. Bardziej znanym i zasłużonym w tym mieście musiał być towarzysz Pawła z drugiej podróży misyjnej, judeochrześcijanin i obywatel rzymski – Sylas. Uwięziony wraz z Apostołem w więzieniu w Filipi (zob. Dz 16,19–24), a następnie cudownie z niego uwolniony (zob. Dz 16,25–40), mógł cieszyć się w tamtejszej społeczności większym szacunkiem i autorytetem niż młodzieniec Tymoteusz. To ewentualna przyczyna tego, że Paweł czuł się zmuszony do rozbudowanego wyjaśnienia swojej decyzji¹⁴.

Rozpoczyna ją od frazy οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, w której na szczególną uwagę zasługuje przymiotnik ἰσόψυχος („mający taką samą duszę”, „jednakowo myślący” – *hapax legomenon* NT; LXX: tylko Ps 54,14)¹⁵. Poprzez wybór tego słowa Paweł zamierza wyjaśnić Filipianom, że cokolwiek Tymoteusz będzie mówił podczas swojej misji w ich mieście oraz podejmował tam jakiegokolwiek decyzje, równocześnie będą to słowa i decyzje jego samego (Pawła). Nie należy ich zatem negować lub powątpiewać w nie, jakoby Paweł mógłby mieć inny punkt spojrzenia na kwestie Filipian¹⁶. W zagadnieniach wiary Tymoteusz jest bowiem całkowicie zgodny ze swoim „ojcem w wierze”.

Pozostaje jeszcze pytanie, do kogo lub z kim porównuje Apostoł Tymoteusza, używając terminu ἰσόψυχος? Współczesna egzegeza proponuje trzy rozwiązania¹⁷:

1. Do samego Tymoteusza, podkreślając w ten sposób jego zalety i osobiste przymioty. Za tą interpretacją przemawiają względy gramatyczne: brak ἄλλον po οὐδένα oraz następujące potem zdanie względno-skutkowe, rozpoczynające się od ὅστις, które wskazuje na wyjątkową jakość.
2. Do Pawła. Interpretacja ta jest wspierana przez Pawłową wypowiedź w 1 Kor 16,10, w której Apostoł zaświadcza o gorliwości i zaangażowaniu Tymoteusza w dzieło głoszenia Ewangelii. W tym spojrzeniu Tymoteusz byłby postrzegany jako *alter Paulus* lub *alter ego* Pawła.
3. Do Filipian. Niniejsza hipoteza uwydatnia brak kogokolwiek, kto byłby równy chrześcijanom z Filipi w zatroskaniu o ich sprawę.

Spośród tych trzech wariantów najbardziej prawdopodobne wydają się być dwa pierwsze, z czego najwięcej egzegetów opowiada się za interpretacją drugą.

W następnym członie wersu (ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει) Apostoł wskazuje na praktyczny aspekt misji Tymoteusza. Kiedy bowiem przybędzie

¹⁴ Por. G. F. HAWTHORNE, R. P. MARTIN. *Philippians*. Nashville 2004² (*Word Biblical Commentary*. 43) s. 153–154.

¹⁵ Por. ἰσόψυχος. WSGPNT s. 300. Leksem ten znany jest w literaturze klasycznej. Zob. BAUER kol. 772.

¹⁶ Por. HAWTHORNE, MARTIN. *Philippians*. s. 154.

¹⁷ Por. FLIS. *List do Filipian*. s. 311; JANKOWSKI. *Listy więzienne świętego Pawła*. s. 131.

do nich, należy spodziewać się, że właściwie zajmie się sprawami, które aktualnie są ważne dla wspólnoty i poszczególnych jej członków. O jakości jego zaangażowania ma świadczyć przysłówek γνησίως („autentycznie”, „prawdziwie”, „szczerze” – *hapax legomenon* NT; LXX: 2 Mch 14,8; (3 Mch 3,23))¹⁸. Podkreśla on, że Filipianie będą mogli liczyć na wsparcie ze strony Tymoteusza oraz że jest on kompetentny do udzielenia im każdej pomocy w sprawach wiary i jedności wspólnoty.

Czasownik μεριμνάω, który zastosował Paweł, aby zobrazować zaangażowanie Tymoteusza wobec chrześcijan w Filipii, może przyjąć znaczenie pozytywne: „zajmować się czymś”, „dbać o coś”, „mieć staranie o coś” (zob. np. 1 Kor 7,32.33.34), lub posiadać odcień negatywny: „martwić się o kogoś”, „niepokoić się o coś” (zob. np. Mt 6,25.27.28.31.34; Łk 10,41)¹⁹. W analizowanym tekście wskazuje on na prawdziwą troskę, której celem jest dobro innych ludzi. Drogą do jego osiągnięcia jest pomoc w rozstrzygnięciu spraw (τὰ περὶ ὑμῶν), którymi aktualnie żyją²⁰.

w. 21:

οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ

Wszyscy bowiem szukają tego co ich dotyczy, a nie tego, co Jezusa Chrystusa

Drugim powodem wysłania Tymoteusza, a nie kogoś innego, ponownie podkreślonym przez spójnik γὰρ („bowiem”, „gdyż” – wcześniej w w. 20), jest postawa egocentryzmu. Rodzi się pytanie, z kim Paweł utożsamiał określenie οἱ πάντες („wszyscy”)? Za komentarzem J. Flisa, można wyróżnić pięć hipotetycznych odpowiedzi²¹:

1. Rodzaj emocjonalnej hiperboli, która ma podkreślić autorytet Tymoteusza;
2. Wskazanie na niewłaściwe motywacje w służbie Ewangelii (zob. Flp 1,14–17);
3. Wyraz osamotnienia Pawła podczas uwięzienia i oczekiwania na proces;
4. Ogólna uwaga o egoizmie w świecie (zob. Mt 6,32; Łk 12,30);
5. Aluzja do pozostałych współpracowników Pawła.

¹⁸ Por. γνησίως. WSGPNT s. 112; C. RUSCONI. *Vocabolario del greco del Nuovo Testamento* (dalej: RUSCONI). Bologna 1997² s. 75. Przysłówek ten wywodzi się od przymiotnika γνησίος („zrodzony z prawego łoża”, „prawowity”, „prawy”). Analizując γνησίως z perspektywy jego rdzennego aspektu, wskazuje się na więź Pawła i Tymoteusza, który jest γνήσιον τέκνον ἐν πίστει („prawowite dziecko w wierze” – 1 Tm 1,2). W konsekwencji tego jest on „spadkobiercą” nauki (zob. 2 Tm 1,13–14) oraz pełnoprawnym reprezentantem Apostoła.

¹⁹ Por. μεριμνάω. WSGPNT s. 386. Termin ten był powszechnie stosowany w literaturze pozabiblijnej. Zob. R. BULTMANN. μεριμνάω. W: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* (dalej: ThWNT). T. 4. Red. G. Kittel. Stuttgart (b.r.w.) s. 593–594.

²⁰ Sprawami tymi, którymi miałyby się zająć Tymoteusz, mogły być kwestie poruszane w Flp 1,27–2,18, a w znaczeniu szerszym wszystkie zagadnienia dotyczące wspólnoty, które zostały zasygnalizowane w całym Liście do Filipian.

²¹ Por. FLIS. *List do Filipian*. s. 313.

Odpowiedzi należy szukać wśród czterech pierwszych hipotez lub też wszystkie razem mogą one stanowić próbę interpretacji tego trudnego zdania. Najprawdopodobniej należy odrzucić hipotezę piątą, która negatywnie charakteryzuje współpracowników Apostoła Pawła. Nie należy także zestawiać w. 21 (jako paralelizmu antytetycznego) z poprzednim wersem, gdyż w ten sposób kontrastowałyby się Tymoteusza z innymi pomocnikami Pawła, którzy ewentualnie mogliby być przygotowywani do misji w Filipi. W kontekście wersu następnego zdaje się wręcz niemożliwe, aby Apostoł rozważał wysłanie kogoś innego²². Ponadto bardzo wysoko ocenia swoich pozostałych towarzyszy, skoro w Flp 4,21 także od nich pozdrawia chrześcijan w Filipi.

Słowa w. 21 mogły być również pośrednią formą apelu, aby poszczególni wyznawcy Chrystusa w Filipi dostrzegali sprawy Chrystusa (kwestie wiary), Jego Kościoła oraz potrafili właściwie ułożyć w swoim życiu hierarchię wartości (zob. Mt 6,33; Łk 12,31). Wers ten mógł być także hiperboliczną aluzją do egocentrycznych tendencji niektórych chrześcijan, którzy zbyt mocno skupili się na własnych sprawach i na własnej chwale, nie dostrzegając potrzeb innych ludzi lub niewłaściwie rywalizując ze sobą. Apostoł zasygnalizował tę kwestię w Flp 2,1–4. Chrześcijanin, dostrzegając sprawy Chrystusa, będzie również widział sprawy innych ludzi. Wiara w Chrystusa wyostrza bowiem spojrzenie na drugiego człowieka.

w. 22:

τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἑδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον

Wy jednakże wiecie, że jego wartość została potwierdzona, gdy jak syn z ojcem, służył wraz ze mną Ewangelii

Myślą zawartą w w. 22 Paweł powraca do rekomendacji Tymoteusza. Spójnik δέ, inicjujący tę wypowiedź, w analizowanym zdaniu może równocześnie pełnić funkcję kontrastującą wobec wypowiedzi zawartej w poprzednim werse, ale i łączącą stwierdzenie w. 22 z głosem dotyczącym Tymoteusza w w. 20²³. Po dwukrotnym zastosowaniu spójnika γάρ (w. 20.21), wskazującego na przyczynę lub kontynuującego wcześniejszą myśl, teraz, przez partykułę δέ, Apostoł jakby scalał całą wypowiedź, wyjaśniającą misję Tymoteusza, którą rozpoczął w w. 20. Odwołał się do wiedzy, którą posiadali o Tymoteuszu Filipianie, chociaż jest prawdopodobne, że omawiana rekomendacja miała im pewne sprawy przypomnieć.

Znali jego „potwierdzoną wartość” (δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε). Rzeczownik δοκιμή („wypróbowanie”; „próba”, „doświadczenie”), występujący wyłącznie w *Corpus Paulinum*, gdzie posiada wydźwięk pozytywny, wskazując na wypróbo-

²² Por. G. D. FEE. *Paul's Letter to the Philippians*. Grand Rapids (MI)–Cambridge 1995 (*The New International Commentary on the New Testament*) s. 267.

²³ Por. ΠΙΤΤΑ. *Lettera ai Filippesi*. s. 191 wraz z przyp. 428.

wanie jako cechę człowieka (zob. Rz 5,4a,b; 2 Kor 2,9; 9,13; Flp 2,22) lub czynność, doświadczenia, które uwypukliły religijną i moralną wartość chrześcijanina (zob. 2 Kor 8,2; 13,3)²⁴.

W przypadku Tymoteusza, potwierdzeniem jego wartości jako człowieka i chrześcijanina jest „służba na rzecz Ewangelii”. Formuła ta podkreśla zaangażowanie Tymoteusza w dzieło szerzenia Ewangelii, która w Liście do Filipian oznacza całokształt działań misyjnych (zob. Flp 1,5.12.27b; 2,22; 4,3.15). Sposób, w jaki Tymoteusz oddał się temu dziełu, został wyrażony przez czasownik δουλεύω, który nawiązuje do pracy wykonywanej przez niewolnika²⁵. Jako człowiek wolny, dobrowolnie ofiarował siebie, swój trud oraz konkretne działanie (co eksponuje *aoristus complexivus* tego czasownika)²⁶ na rzecz Dobrej Nowiny o zbawieniu człowieka przez Jezusa Chrystusa. Postawa ta w Liście do Filipian została już wyeksponowana w preskrypcie, gdzie odnosi się zarówno do Pawła, jak i do Tymoteusza (Παῦλος καὶ Τιμόθεος δούλοι Χριστοῦ Ἰησοῦ), oraz w 2,7, gdzie wskazuje na kenozę Chrystusa (μορφήν δούλου λαβών). Tymoteusz otrzymał zatem konkretne wzorce, jak w dziele szerzenia Ewangelii przyjąć postawę „sługi”.

Wzmocnieniem „potwierdzenia wartości Tymoteusza w służbie na rzecz Ewangelii” jest informacja, że zadanie to wykonywał on wraz z Pawłem, a ich relacja została określona za pomocą więzi ojca z dzieckiem (ὡς πατρί τέκνον σὺν ἐμοί). Metafora ta wielokrotnie znalazła zastosowanie w zobrazowaniu więzi, jaka istniała pomiędzy Pawłem a Tymoteuszem (zob. 1 Kor 4,17; 1 Tm 1,2; 2 Tm 1,2). Nie zawężyła się ona jednak wyłącznie do Tymoteusza. Tak też jest nazwany Tytus (zob. Tt 1,4) czy Filemon (zob. Flm 10). Także całe wspólnoty chrześcijan Paweł postrzegał jako swoje dzieci w wierze (zob. 1 Kor 4,15; Ga 4,19)²⁷. W przypadku Flp 2,22 obraz ten nawiązuje do praktyki społecznej, w której syn powinien nauczyć się zawodu ojca. Chrześcijanie w Filippi powinni więc wiedzieć, że Tymoteusz

²⁴ Por. δοκιμή. WSGPNT s. 142; C. SPICQ. *Notes de Lexicographie néo-testamentaire. Supplément*. T. 3. Fribourg–Suisse–Göttingen 1982 (*Orbis biblicus et orientalis*. 22/3) s. 157–165, zwłaszcza s. 164.

²⁵ Czasownik δουλεύω może odnosić się do stanu, relacji wobec kogoś, czegoś („być niewolnikiem”, „być poddanym”) lub do czynności ludzi („służyć”, „wykonywać usługi dla kogoś”). Zob. δουλεύω. WSGPNT s. 144; K. H. RENGSTORF. δοῦλος, δουλεύω. ThWNT t. 2 s. 264–283. Służba na rzecz Ewangelii, nawet jeśli w terminologii greckiej była określana jako „praca niewolnicza”, w rozumieniu chrześcijan zawsze była przyjmowana jako wyróżnienie. Zob. J. GNILKA. *Der Philipperbrief. Der Philemonbrief*. Freiburg im Breisgau–Basel–Wien 2002 (*Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament: Apostelgeschichte und Briefe. Ungekürzte Sonderausgabe*) s. 159.

²⁶ Może aluzja do ewangelizacji Macedonii. Zob. ΠΙΤΤΑ. *Lettera ai Filippesi*. s. 193–194.

²⁷ W wykładni rabinistycznej znany był pogląd, że nauczanie kogoś Tory, to jakby stworzenie go. Zob. P. BILLERBECK. *Die Briefe des Neuen Testaments und die Offenbarung Johannis erläutert aus Talmud und Midrasch*. T. 3. München 1954² (*Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*. 3) s. 340–341.

przychodzi do nich z tym wszystkim, czego nauczył się od swojego „ojca w wierze”. Przynosi im to, co przyniosłoby sam Paweł²⁸.

Wersem 22 Paweł zamyka swoją prezentację i pochwałę Tymoteusza²⁹. Nie kończy jednak passusu jemu poświęconego.

w. 23:

τοῦτου μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι ὡς ἂν ἀφίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς

Jego zatem mam nadzieję od razu posłać, jak tylko zorientuję się wokół moich spraw

Przez spójnik wynikowy οὖν („więc”, „zatem”, „przeto”) autor powraca do podstawowej informacji zawartej w Flp 2,19, a dotyczącej planów wysłania do chrześcijan w Filipii Tymoteusza. Powodem ponownego nawiązania do w. 19 jest wyjaśnienie przyczyny opóźnienia w realizacji tej decyzji. Paweł powtarza ten zamiar za pomocą tych samych słów: ἐλπίζω πέμψαι (w. 19.23), ale zamienia przysłówkę ταχύως („szybko”, „prędko”, „zaraz”) na ἐξαυτῆς („natychmiast”, „od razu”). Swoją decyzję warunkuje enigmatycznym zwrotem ὡς ἂν ἀφίδω τὰ περὶ ἐμέ. Najczęściej jest on wyjaśniany jako oczekiwanie na rezultat procesu, który toczył się przeciwko Pawłowi. Jednakże tekst Listu wskazywałby na coś innego. Apostoł był raczej pewny, że zostanie uwolniony (zob. Flp 1,22–26) oraz że niebawem osobiście przybędzie do Filipian (zob. Flp 2,24). Stąd trudno przypuszczać, że głównym powodem tego opóźnienia jest wyłącznie oczekiwanie na ostateczny werdykt sądowy.

Apostoł Narodów określił swoje działanie przez czasownik ἀφοράω („spoglądać z daleka”, „przyjrzeć się jednej rzeczy”)³⁰. Czasownik ten w NT występuje jeszcze tylko raz w Hbr 12,2, gdzie poleca oddalić wzrok od wszystkiego innego, aby całkowicie skoncentrować się na Jezusie. W obydwu przypadkach określa on zwrócenie uwagi na konkretną sytuację lub osobę, z równoczesnym zainteresowaniem się daną kwestią. Tekst Flp 2,23 nie precyzuje jednak, komu lub czemu Paweł chce się dokładnie przyjrzeć. Wyrażenie τὰ περὶ ἐμέ (dosł. „te około mnie”; [sprawy] dotyczące mnie), samo w sobie nie oznacza „jak sprawy potoczą się dla mnie” lub „sprawy dotyczące mojego losu”. Jego tłumaczenie, podobnie jak τὰ κατ’ ἐμέ

²⁸ Por. HAWTHORNE, MARTIN. *Philippians*. s. 156.

²⁹ Teodoret z Cyru tak podsumowuje Flp 2,19–22: „Prawdę zawierają te pochwały skierowane pod adresem Tymoteusza. Apostoł wygłosił je teraz w tym celu, by wyrazić swoje uczucie do Filipian: stwierdza, że ma jednego tylko pocieszyciela i jego to właśnie posłał, mając na uwadze ich pożytek. Równocześnie zachęca ich, aby z całą serdecznością przyjęli zwiastuna prawdy”. Zob. TENŻE. *Komentarz do listów św. Pawła do: Galatów, Efezjan, Filipian i Kolosan*. Przekł. S. Kalinkowski. Kraków 1999 (*Źródła Myśli Teologicznej*. 14) s. 95.

³⁰ Czasownik ἀφοράω jest kompozycją przyminka właściwego ἀπό („z”, „od”, „z dala od”) i czasownika („widzieć”, „dostrzec”; „zwracać uwagę”). Rzadko stosowany w świecie antycznym (LXX: Jon 4,5 [3 Mch 6,8; 4 Mch 17,10.23]). Zob. ἀφοράω. WSGPNT s. 86; RUSCONI s. 59; SPICQ. *Notes de Lexicographie néo-testamentaire*. T. 1 s. 170–172.

(dosł. „te przeciwko mnie” – Flp 1,12), τὰ ἑαυτῶν [...] τὰ ἑτέρων („na swoje [sprawy] [...] na [sprawy] drugih” – Flp 2,3), potrzebuje dopowiedzenia. Stąd jego sens nie zawsze jest łatwy w uchwyceniu. Próbą jego interpretacji może być również pogląd, że Paweł chciał przekazać chrześcijanom w Filippi wiadomość, iż Tymoteusz jest aktualnie bardziej potrzebny w posłudze uwięzionemu Apostołowi niż chrześcijanom w Filippi, ale gdy tylko poukłada wszystkie obecne sprawy (np. zebranie koniecznych informacji potrzebnych do ostatecznej obrony Pawła lub też zarządzenie bieżącym potrzebom poszczególnych lokalnych Kościołów), zostanie wysłany do Filippi³¹. Tego rodzaju interpretacja wiąże się z ograniczeniem możliwości działania Apostoła, który nie chcąc pozbawić się zdolności funkcjonowania w sprawach wykraczających poza więzienne mury, pozostawił przy sobie swojego współpracownika, który spełniał niektóre zadania i prace, których nie mógł wykonać sam Paweł.

w. 24:

πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι

Jestem ponadto przekonany w Panu, że i ja sam wkrótce przybędę

Apostoł, wykorzystując czasownik πεπίθω („przekonywać”, „ufać” – Flp 1,6.14.25; 2,24; 3,3.4), potwierdza to, co powiedział już w Flp 1,25 (καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα ὅτι μενῶ... – „i o tym będąc przekonany wiem, że pozostanę...”). Obecną wypowiedź wzmacnia dodatkowo wskazaniem na źródło tej ufności, którą pokłada ἐν κυρίῳ („w Panu” – zob. Flp 1,14; także Jk 4,15). Tym samym podkreśla swoją wolność wobec własnych planów, które całkowicie uzależnia od Bożej Opatrzności. Postawy tej uczy również Filipian (zob. Flp 4,6).

Siłę i dynamikę swojej ufności w Panu Paweł wyraża także przez przysłówek ταχέως, dzięki któremu uwidacznia swój zamiar przybycia do Filippi, gdy tylko będzie to możliwe. Przysłówek ten podkreśla również gorliwość i zatroskanie Pawła, który po uwolnieniu z więzienia planuje jak najszybciej opuścić miejsce, w którym wbrew swojej woli musiał przez pewien czas pozostać. Chce on jak najpełniej uczestniczyć w życiu i działalności wspólnot, które skupił wokół Chrystusa.

PODSUMOWANIE

Chociaż passus Flp 2,19–24 nie zawiera tak silnego przesłania teologicznego, jak poprzednie wersy (zwłaszcza Flp 2,5–11), to jednak niesie wyrazisty przekaz wobec tych, którzy oddali się „służbie Ewangelii” (Flp 2,22). Z bliżej nam nieznanym

³¹ Por. HAWTHORNE, MARTIN. *Philippians*. s. 156–157; F. BIANCHINI. *Lettera ai Filippesi. Introduzione, traduzione e commento*. Cinisello Balsamo (Milano) 2010 (*Nuova Versione della Bibbia dai Testi Antichi*. 47) s. 64–65.

powodów, Apostoł Narodów przygotowując misję Tymoteusza do Filipi, decyduje się na szersze jego przedstawienie, pomimo iż w tym środowisku powinien być już znany. Pisze „laudację” ku jego czci, która może stać się wskazówką dla osób, które współcześnie kształtują wspólnoty chrześcijańskie. Tymoteusz jest bowiem odzwierciedleniem apelu o wzajemną wrażliwość i troskę, który Paweł wystosował w Flp 2,3–4. Jak Apostoł, szczerze i z oddaniem, troszczy się on o Filipian; jest gotów wyruszyć w podróż, aby osobiście wesprzeć wspólnotę. Pomimo młodego wieku jest już sprawdzonym „sługą Chrystusa Jezusa” (Flp 1,1), który u boku Pawła – jak przy ojcu – uczył się Ewangelii i zatroskania o całe wspólnoty chrześcijan, jak i poszczególnych jej członków.

Rekomendacja Tymoteusza w Flp 2,19–24 odsłania również bliskie więzy, jakie łączyły Pawła z Tymoteuszem oraz Pawła i Tymoteusza z chrześcijanami w Filipi. Scałała ich wiara w Chrystusa oraz wzajemna troska o siebie. Nie mogąc osobiście przybyć, Apostoł komunikuje się przez list(y), a nie mogąc bezpośrednio pomóc „umiłowanej wspólnotie” (Flp 4,1), chce to uczynić przez „umiłowane dziecko” (2 Tm 1,2). Miłość do Boga i człowieka była motorem wszystkich działań i pism Apostoła Narodów. Postawę tę przejął Tymoteusz. Rekomendacja, jaką Tymoteusz otrzymał od Pawła w Flp 2,19–24, jest potwierdzeniem jego miłości i troskliwości, świadectwem praktycznego życia Ewangelią.

DIE PAULUSEMPFEHLUNG AN TIMOTHEUS IN PHIL 2,19–24

Zusammenfassung

Der Aufsatz analysiert die Empfehlung, welche Paulus dem Timotheus, seinem „echten Sohn durch den Glauben“ (1 Tim 1,2) im Zusammenhang mit dessen geplanter Sendung zu den Christen in Philippi schrieb. Wir kennen die Gründe nicht, warum sich der Völkerapostel dafür entschied, seinen nahe stehenden Mitarbeiter der Gemeinde in Philippi so umfassend vorzustellen, obwohl Timotheus dort schon bekannt war. Die Worte in Phil 2,19–24 sind vor allem das Lebenszeugnis des jungen Timotheus, der sich vollkommen in Dienst des Evangeliums gestellt hat. Sie können auch eine Weisung für die sein, die heute das Leben der christlichen Gemeinden gestalten. Die Empfehlung, welche Paulus Timotheus in Phil 2,19–24 gab, ist die Bestätigung seiner Liebe und Sorgsamkeit, das praktische Lebenszeugnis vom Evangelium.

Słowa kluczowe: List do Filipian 2,19–14, Paweł, Tymoteusz, rekomendacja, misja.

Key words: Philippians 2:19–24, Paul, Timothy, recommendation, mission.